

โครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง

การศึกษานี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง ซึ่งเน้นที่การดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (สวพส.) ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง ที่ครอบคลุมสภาพความอยู่ดีมีสุข ทั้งในด้านการเพิ่มพูนความอยู่ดีมีสุขและการลดความเสี่ยง รวมทั้งเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อสนับสนุนการกำหนดแนวทางการส่งเสริมอาชีพของ สวพส. เพื่อให้ส่งเสริมให้ชุมชนความมั่นคงด้านอาหาร อาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ และความสามารถในการปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วถึง โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน 8 แห่ง ประกอบด้วย ปางแดงใน ห้วยเป่า ปางหินฝน ปากกล้วย โหล่งخอด จังหวัดเชียงใหม่ แม่สอง จังหวัดตาก แม่สอง จังหวัดเชียงราย และขุนสถาน จังหวัดน่าน การศึกษานี้เริ่มดำเนินการในเดือนสิงหาคม 2558 และมีกำหนดแล้วเสร็จในเดือนกันยายน 2559

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework) โดยการสำรวจข้อมูลครัวเรือนของเกษตรกรที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับ สวพส. เพื่อนำมาประมวลผลเกี่ยวกับผลกระทบของการดำเนินงานของ สวพส. ในรอบระยะเวลา 8-10 ปี (พ.ศ. 2549-2558) ต่อผลลัพธ์ของการพัฒนาใน 4 ด้านประกอบด้วย การพัฒนาความมั่นคงด้านอาหาร การสร้างรายได้ การเพิ่มพูนความอยู่ดีมีสุข และการลดความเสี่ยง/ความเปราะบางของชุมชน ที่ครอบคลุมมิติทั้งทางด้านวัตถุประสงค์ (objective) และอัตวิสัย (subjective) โดยใช้ชุดตัวชี้วัดหลัก 3 กลุ่มจำนวน 18 ตัวชี้วัด คือ (1) ทุนการดำรงชีพ จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย ทุนทรัพยากรมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนการเงิน ทุนกายภาพ และ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (2) คุณภาพชีวิต จำนวน 8 ด้าน ได้แก่ สถานะด้านสุขภาพ ความสมดุลของการทำงาน และการใช้ชีวิต การศึกษาและทักษะ ความสัมพันธ์ทางสังคม การมีส่วนร่วมและการปกครอง คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยส่วนบุคคล ความอยู่ดีมีสุข และ (3) สภาพความเป็นอยู่ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ รายได้ การจ้างงาน และความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 80-90 จำนวนรวมทั้งสิ้น 914 ราย โดยเน้นที่กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมกับ สวพส.

ผลผลิตที่สำคัญ

ชุดตัวชี้วัดประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงที่เป็นผลมาจากการดำเนินงานของ สวพส. ที่ครอบคลุมมิติวัตถุประสงค์และอัตวิสัย

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงที่สะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของ สวพส. ในระยะเวลา 8-10 ปี ในด้านการส่งเสริมอาชีพ รายได้ ความเข้มแข็งของชุมชน และความอยู่ดีมีสุขของชุมชน นำไปสู่ข้อเสนอแนะการพัฒนากระบวนการดำเนินงานในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง และการขยายผลสำเร็จไปยังพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิสังคมคล้ายคลึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(ก) การประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการขยายผลโครงการ
หลวงปางแดงใน จังหวัดเชียงใหม่

(ข) การศึกษาบริบทชุมชนในโครงการขยายผลโครงการหลวง
แม่สลอง จังหวัดเชียงราย

(ค) การสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรในโครงการขยายผล
โครงการหลวงขุนสถาน จังหวัดน่าน

(ง) การสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรในโครงการขยายผล
โครงการหลวงปางหินฝน จังหวัดเชียงใหม่

ภาพการศึกษาการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง